

INGLISE KEELE METAFLOORIDE EESTI KEELEDE TÖLKIMISEST

U. Lehtsalu

Inglise keele kateeder

Inglise ja eesti keel erinevad teineteisest oluliselt semantiliste kujundlike väljendusvahendite poolest. Lahkuminekuud on tingitud eelkõige erinevustest kummagi keele sõnavara arengu traditsioonides, erinevustest sõnatähenduste ümbermõtestamisviisides, samuti aga ka erinevustest sõnade seostamisvõimaluste vahel kummaski keeles.¹

Üheks elunähtuste kujukaks kajastamisvahendiks on metafoor — nimetuse ülekanndmine ühelt kõneobjektilt teisele mingi ühtse tunnuse alusel.²

Tuleb eristada kahte liiki metafoorseid ülekanndatud tähendusi. Esimesed neist on eraldunud põhitähendusest ja muutunud viimase homonüümiks, s. o. metafoorse päritoluga tähenduseks. Teisi aga — metafoore tänapäeva seisukohalt — iseloomustab põhi- ja ülekanndatud tähenduse paralleelne koosseksisteerimine, mille tulemuseks on kujukas-figuratiiivne tähendus.³

¹ Samasugust erinevust on täheldatud ka inglise ja vene keele vahel (vt. М. М. Морозов, Пособие по переводу, Москва 1956, lk. 32); samuti prantsuse ja inglise keele vahel (vt. Th. Savory, The Art of Translation, London 1957, lk. 25). Vastavaid näiteid võib tõenäoliselt leida mistahes keelte kõrvutamisel.

² Vt. näit. М. Д. Кузнец и Ю. М. Скребнев, Стилистика английского языка, Москва 1960, lk. 13.

Mõnevõrra erineval seisukohal metafoori definitsiooni suhtes on I. R. Galperin, kes soovib loobuda terminist «ülekanndatud tähendus» ja defineerib metafoori kui suhet esemelis-loogilise ja kontekstilise tähenduse vahel, mis põhineb kahe mõiste tunnuste sarnasusel (vt. И. Р. Гальперин, Очерки по стилистике английского языка, Москва 1958, lk. 124—125).

³ Metafoorse päritoluga tähendusi nimetavad mõned autorid keelelisteks metafoorideks, tänapäeva keeles metafooridena tajutavaid kujukaid väljendusvahendeid aga stilistilisteks metafoorideks (vt. И. В. Арнольд, Лексикология современного английского языка, Москва 1959, lk. 75, samuti И. Р. Гальперин, op. cit., lk. 130).

Tänapäeva keele seisukohalt näib käesoleva artikli autorile õigemana nimetada esimesi homonüümideks, metafoorideks aga ainult viimaseid (vrd. ka А. И. Ефимов, Стилистика художественной речи. Изд. Московского ун-в. 1961, lk. 124).

Tänu väljendusviisi lühidusele ja piltlikkusele on metafoor inglise keeles eriti populaarne ja ilukirjanduses laialdaselt levinud.⁴

Metafoore on kahte liiki. Ühed on keeles kindlaks kujunenud ekspressiivsed väljendusvahendid, mille ülekantud tähendused kuuluvad keele süsteemi. Teised on aga üksikautorite poolt loodud stiilivahendid, mis luuakse ja mis on mõistetavad ainult vastava teose raamides. Kuid keeles kindlaks kujunenud väljendusvahendite ja individuaalsete stiilivõtete vastandamine on metafooride puhul üsna tinglik ja suhteline, sest parimad individuaalsed metafoorid on rahvalikud; neid õigustab kogu rahvusliku kõnekultuuri, samuti aga ka leksikaalsete ühikute tähendusliku struktuuri areng.⁵

Tõlkimise seisukohalt on oluline vahet teha liht- ja laiendatud metafooride vahel. Esimesed koosnevad sõnast või sõnaühendist, millel tervikuna on ülekantud tähendus. Teised aga tingivad ümbritsevate leksikaalsete ühikute kasutamist samuti ülekantud tähenduses.

Tõlkimisel on oluline jälgida, et metafoori elemendid oleksid omavahel seoses mitte ainult ülekantud, vaid ka otseses tähenduses. Seda põhimõtet võib tinglikult nimetada metafoori ühtsuse säilitamise seaduseks.⁶

Järgnevalt esitame peamised metafooride tõlkimise viisid inglise keelest eesti keelde.

I. Lihtmetafooride tõlkimine.

Keeles kindlaks kujunenud metafooride tõlkimisel on oluline arvestada eesti keeles olemasolevaid metafoorsete ümberütluste traditsioone.

Näitena võib tuua loomanimedel põhinevate metafooride tõlkimisega seotud raskusi. Nii inglise kui ka eesti keeles on paljudel loomanimedel metafoorne tähendus, mis aga kummaski keeles võib olla erinev vastavalt keele sõnavara arenguseadustele. Toome mõned näited.

Üks vähestest loomadest, kelle nime metafoorsed tähendused mõlemas keeles kokku langevad, on eesel. Nii inglise kui ka eesti keeles kasutatakse vaadeldavat loomanime juhmi isiku, lollpea tähenduses. Sellest ka tõlkimisvõimalused ekvivalentsete väljendusvahendite abil: **Garton seemed to him an ass just then =** **Warton tundus talle parajasti säärase eeslina** (AT 270; 20); **Was he just a towney college ass = Oli ta tõesti ainult linnas kasvanud ülikooli eesel** (AT 277; 35); **He's made a donkey of himself = Ta käitus nagu eesel** (Ph 295; 222). Eesti keeles

⁴ Vt. H. Spitzbardt, *Lebendiges Englisch*, Halle 1962, lk. 138.

⁵ Vrd. A. И. Ефимов, *op. cit.*, lk. 128—130.

⁶ Vt. М. М. Морозов, *op. cit.*, lk. 32.

ei ole otseses kõnes vastava loomanime kasutamine metafoorses tähenduses nii tüüpiline kui inglise keeles. Sellest ka loobumine ekvivalendi kasutamisest tõlkes: **“You won’t, Michael. Don’t be an a s s.”** = **«Ei tohi, Michael. Ära ole tola.»** (SAR 114; 125).

Sagedamini esineb juhte, kus sama looma nimetus on kummaski keeles omandanud täiesti erineva metafoorse tähenduse, mistõttu vastava kujundi mehaaniline ülekandmine inglise keelest eesti keelde moonutaks autori mõtet. Kui näiteks inglise keeles nimetatakse kassiks õelat ja kiuslikku või lobisejat naist, siis on vastav loomanimi eesti keeles isikutele ülekantuna (sageli diminutiivi vormis) kasutusel peamiselt hellitseja, lipitseja naise tähenduses. Inglise metafoori tõlkimisel tuleb seetõttu kasutada mingit eestikeelset analoogilist väljendusvahendit: **his father’s a Scotchman, and his mother’s a cat = tema isa on šotlane ja tema ema tulehark** (Ch 167; 96).

Nimetatud erinevuste mitteamvestamise tulemuseks on arvukad tõlgetes esinevad vead. Toome mõned näited ebaõnnestunud tõlgetest:

“I think you ought to know, dear, that Mrs. MacAnder saw Irene walking in Richmond Park with Mr. Bosinney.”... “Mrs. MacAnder is a cat!” (MP 332)

«Ma mõtlen, sa pead teada saama, et mrs. MacAnder nägi, kuidas Irene jalutas Richmond Parkis mr. Bosinney’ga.»... «Mrs. MacAnder on tige kass!» (294)

Antud näites on püütud laiendi abil eestikeelse kujundi metafoorset tähendust lähendada vastava kujundi metafoorsele tähendusele inglise keeles. Vaadeldavas kontekstis tähistab inglise metafoor lobisejat naist. Eesti keeles selle tähendusega loomariigist pärinevat metafoori ei ole. Küll on aga eesti keeles vastava mõiste tähistamiseks terve rida teistest elusfäaridest pärinevaid metafoore, nagu näiteks: «lobasuu, lobamokk, jutuvokk» jne. Seega oleks võinud tõlkida: **...Mrs. MacAnder on lobasuu.**

Erinevustest vaadeldavale kujundile põhinevate metafoorsete tähenduste vahel on tingitud ka väärt kirjeldav tõlge alljärgnevas näites:

...“Nobody knows, of course, except the doctor, and — Stacey.” “Heavens!” muttered Lady Valleys. ...“Stacey is a cat!” she said suddenly. (P 219)

...«Keegi muidugi ei tea peale arsti ... ja Stacey.» «Taevas!» ümises lady Valleys. ...«Stacey on salakaval!» ütles ta äkki. (227)

Inglise metafoor ei väljenda esitatud näites mitte kavalust, vaid lobisemishimu: leedi Valleys kardab, et toatüdruk lobiseb välja poja saladuse. Tõlkida võiks seega: **Stacey on lobamokk.**

Kui inglise keeles võib kassi nimetust kasutada metafoorses tähenduses ka kavaluse sümbolina, siis ei ole eesti keeles selline kasutusviis tüüpiline ja vastava kujundi ülekandmisel tõlkesse jääb see lugejale arusaamatuks:

“He’s coming to talk to you, Granny.” Lady Casterley stopped short. “You’re a cat,” she said, “a sly cat. Now mind, Babs, I won’t have it!” (P 97)

«Ta tahab sinuga rääkida, vanaema.» Lady Casterley jäi seisma. «Sa oled kass. Pane tähele, Babs, ma ei taha temaga rääkida.» (99)

Eesti keeles kasutatakse kavaluse sümbolina teise looma — rebase nimetust. Vastavalt võiks tõlkida: ... **Sa oled rebane, vana kaval rebane.**

Erinevalt eesti keelest tarvitatakse emarebase nimetust inglise keeles tigated, tülinorija naise tähenduses. Nimetatud metafoorset tähendust ei ole aga arvestatud alljärgnevas tõlkes: **a short, thin, squeezed-up woman with a vixenish countenance** = väike, kõhn, kuivetonud, rebasenaõga naisterahvas (OTw 61; 39). Tõlkida oleks võinud näiteks: ... **tigated näoga naine.**

Lehma nimetuse tarvitamine metafoorses tähenduses langeb kaasaja inglise ja eesti keeles üldjoontes kokku. Mõlemas keeles kasutatakse seda halvustavas tähenduses jämeda käitumisega naise tähistamiseks. Inglise keeles võib vastav loomanimi esineda aga veel teises metafoorses tähenduses, tähistades juhmi inimest. Nimetatud võimalust ei ole aga arvestatud alljärgnevas tõlkes:

Swithin made a feeble gesture. “Adolf,” he said, “I’m very bad.” “Yes, sir!” “Why do you stand there like a cow?” asked Swithin, “can’t you see I’m very bad?” (SF 31)

Swithin tegi nõrga käelikutuse. “Adolf,” ütles ta. “Olen väga haige”. “Jah, sir!” “Mis sa seisad seal nagu lehm?” küsis Swithin. “Kas sa ei näe, et olen väga haige?” (27)

Esitatud juhul ei ole võimalik vastavat kujundit eestikeelsesesse tõlkesse üle kanda, sest ei ole võimalik, et Swithin Forsyte oleks võinud oma meesteenrit lehmaks nimetada. Kirjanik on siin lehma nimetust kasutanud teises metafoorses tähenduses: **tolvan, tohman**, mis vastaks loomanimetuse oinas kasutamisele figuratiivses tähenduses. Vastavalt oleks võinud ka tõlkida: «**Mis sa veel seisad seal, tolván?**»

Ülaltoodust nähtub, et samal kujundil põhinevad metafoorid ei tarvitse inglise ja eesti keeles alati tähenduselt kokku langeda. Seepärast on oluline esmalt selgitada kõik tõlgitavale kujundile põhinevad võimalikud metafoorsed tähendused ja neid seejärel võrrelda vastavatele kujunditele põhinevatega eesti keeles.

Mõnikord puudub vastaval loomanimetusel tõlkekeeles metafoorne tähendus hoopis ja selle ülekandmine tõlkesse muudab autori mõtte arusaamatuks: **My guilt is as the guilt of ten because I am a skunk = Mu süü on kümnekordne süü, sest olen haisev skunks** (WD 241; 271). Tõlkida oleks võinud: **sest olen alatu kelm**.

Järgnevalt vaatleme peamisi lihtmetafooride tõlkimisvõimalusi.

1) Tõlkimine ekvivalendi abil. Ekvivalentse metafoori abil on võimalik tõlkida peamiselt kivinenud, stambiks muutunud metafoore, mis aegade jooksul tänu kultuurilistele sidemetele on levinud paljudes keeltes. Sellised on näiteks paljud verbaalsed metafoorid: **His eyes travelled round the little room = Soamesi silmad rändasid mööda väikest tuba** (Ch 181; 110) parem oleks tõlkida: **pilk rändas**; **to eat his words = oma sõna süüa** (MP 105; 92); **with its top branches still gilded by the sun = mille ladvaoksi päike veel kuldas** (MP 107; 95); **the steady rain whipped the shining water = vihm piitsutas läikivat vett** (GW 526; 520); **The sun, driving straight down, stung with its rays = Päike paisis püstloodis alla ja nõelas oma kiirtega** (GW 99; 108); **darkness crept over the land from the east = idast hiilis maa peale pimedus** (GW 56; 61); **exhaust pipes sputtered blue smoke from the Diesel oil = väljalasketorud sülitasid diisliõli sinist suitsu** (GW 165; 171).

Ekvivalendi abil on võimalik tõlkida ka paljusid täiendi funktsioonis esinevaid omadussõnalisi ja kesksõnalisi metafoore: **on ... the present burning question in their lives = nende elu põlevaimale küsimusele** (MP 331; 293) parem oleks öelda: **põletavamale küsimusele**; **watching ... the silvery young corn = vaates hõbedast orast** (Ind II; 333); **The banker's voice became frosty = Pankuri hääl muutus jäiseks** (WD 20; 20).

Kuigi vähemal määral kui verbaalsed ja omadussõnalised metafoorid, on ka mõned nimisõnalised metafoorid muutunud stambiks paljudes keeltes ja seetõttu tõlgitavad ekvivalendi abil: **he would not have her drag his name into dirt = ta ei luba, et naine tema nime porri kisub** (MP 333; 295); **removing every morning Nature's rain of leaves = igal hommikul ära koristades loodusel ehtedes aju** (MP 294; 261); **She seemed to know ... her position, the citadel of the family = Ta näis oma positsioonist teadlik olevat; ... näis mõistvat, et ta on perekonna kants** (GW 87; 94).

Ekvivalendi abil tõlkimise võimalused on metafooride puhul siiski suhteliselt piiratud, mis on tingitud peamiselt erinevustest sõnade seostamisvõimaluste vahel kummaski keeles. Nende erinevuste mitteametamine tingib aga halbu tõlkeid, nagu nähtub

alljärgnevast näitest: **The night was bitter cold = öö oli kibekülm** (OTw 230; 172). Ütleme küll kibekiire; mitte aga kibekülm. Külm on siiski pigemini käre.

2) Tõlkimine analoogia abil. Analoogia abil on võimalik tõlkida enamikku lihtmetafoore. Sobiva analoogilise metafoorse vaste leidmine nõuab aga tõlkijailt inglise metafoori kõigi tähenduste tundmist, samuti eesti keeles eksisteerivate metafoorsete ümberütlevõimaluste arvestamist.

Analoogilise metafoori abil on võimalik tõlkida peamiselt tänapäeva keeles kujukuse säilitanud nimisõnalisi metafoore: **he saw Dartie in the dock, his grandchildren in the gutter, and himself in bed = Ta nägi Dartie't kaebealuste pingis, nägi oma lapselapsi tänaval ja iseennast voodis** (Ch 109; 45); **What a «threadpaper» he had been when he was young = mäherdune «hernehirs» oli ta olnud noorena** (Ind 36; 355) (levinum eestikeelne metafoor oleks piitsavars); **That evening chance ... put a clue into Fleur's hands = Juhus ... andis sel õhtul lõngakera otsad Fleuri kätte** (L 165; 125); **he's a stormy petrel = ta on tormakas tuisupea** (Ch 161; 91).

Samastamiskujundilt lähedasi analoogiaid võib mõnikord leida ka tänapäeva keeles kujukuse säilitanud verbaalsetele ja kesksõnalistele metafooridele: **The earth whispered under the beat of the rain = Maa ägas vihma hoopide all** (GW 526; 520); **She's a-biting in my guts = See sõõb mu südant** (GW 324; 322); parem oleks öelda: **närib mu südant; Mrs. Small's eyes boiled with excitement = Mrs. Smalli silmad põlesid erutusest** (MP 157; 139) (eesti keeles kasutatakse verbi «keema» metafoorses tähenduses sõnaühendites nagu «vihast keema», silmade kohta seda metafoori aga kasutada ei saa); **the blood-chilling violence = verd tarretav vägivald** (WD 75; 84).

Analoogiliste metafooride kasutamisel esinevad vead näitavad aga, et tõlkija ei ole arvestanud eesti keele väljendusvõimalusi: **with the blood tingling ... from terror = veri lausa keemas hirmust** (OTw 230; 172). Eesti keeles võiks öelda: **veri tarretumas hirmust**.

3) Tõlkimine objekti või nähtuse otsese nimetamise teel. Metafooride tõlkimisel esineb harva juhtumeid, kus tuleks loobuda ekspressiivsete väljendusvahendite kasutamisest, sest eesti keel pakub häid võimalusi metafoorseteks ümberütlusteks. Kõnekujundist loobumist tuleb aga pidada õigustatuks, kui tõlgitavale metafoorile ei leidu eesti keeles ei ekvivalenti ega küllaldaselt lähedast analoogilist metafoori. Vaadeldavat tõlkimisviisi tuleb samuti eelistada kujundi mehaanilisele ülekandmisele eesti keelde, mis raskendab tõlketeose mõistmist või põhjustab väärarusaamist. Alljärgnevalt mõned näited metafoorist loobumise vajadusest: **full of spiritual bulldoggedness = täis vaimset kangekaelsust** (Ch 132;

65); He had never been a peacock like that fellow Dartie = Ta polnud iialgi tolle Dartie taoline keigar olnud (Ch 195; 122).

Eriti sageli esineb metafoorist loobumise vajadust metafoorsete atribuutivsete täiendite tõlkimisel: **Calf love** = lapsepõlvearmastus (SwS 20; 12); **your old-fashioned fancy-pants ideas** = neid vanamoelisi ülespuhutud ideesid (WD 39; 44); **It is not a dark and spidery prison** = See ei ole pime, ämblikuvõrkudest umbne vangla (WD 74; 84); **wives whomping up a last-ditch dinner** = naised, kes on äkki avastanud, et neil pole midagi õhtuks lauale panna (WD 148; 126).

Lõpuks näide õigustamatust sõnasõnalisest tõlkest, millele tuleks eelistada metafoorist loobumist: **Called my daughter-in-law a snob and a lion-hunter** = Nimetas minu miniat snoobiks ning lõvikütiks (SS 61; 48). Kui inglise keeles kasutatakse lõvi nimetust metafoorses tähenduses kuulsuste kohta, kellega ihatakse seltskondlikult läbi käia, siis on eesti keeles samal kujundil põhineval metafooril hoopis erinev tähendus (vrd. näit. vastava loomanime kasutamist ühendites nagu «võitlema nagu lõvi», «seltskonnalõvi» jne.). Esitatud tõlkenäites tuleks loobuda metafoori esimese komponendi kujundi säilitamisest. Tõlkida võiks: **nimetas minu miniat snoobiks ja kuulsuste jahtijaks.**

4) Metafoori aluseks oleva kujundi ülekandmine tõlkesse. Erinevalt keeles kindlakskujunenud metafooridest on originaalsete metafooride puhul peamiseks tõlkimisviisiks metafoori aluseks oleva kujundi ülekandmine sõnasõnalise tõlke abil. Selle tõlkimisviisi võimalikkus originaalsete metafooride puhul on seletatav asjaoluga, et ühekordselt loodud metafoorid peavad põhinema küllalt hõlpsasti mõistetaval seosel põhi- ja ülekantud tähenduse vahel, sest nende mõistmist ei soodusta, nagu kindlakskujunenud väljendusvahendite puhul, keeles juba väljakujunenud traditsioonid. Alljärgnevalt mõned näited originaalse metafoori aluseks oleva kujundi ülekandmisest tõlkesse: **complaining bitterly in door-squeak voices** = tänitades kriuksuva ukse häälega (WD 11; 11); **people were trickling and fresheting to work now** = inimesi hakkas juba töökohtade poole tilkuma ja voolama (WD 21; 23); **We strolled in the tunnel of the night** = Lonkisime öö tunnelisse (WD 119; 135); **to conceal it in a rose cloud of loving words** = õrnade sõnade roosa pilvega varjama (WD 105; 119); **some strain the story through their mesh of prejudice** = mõni kurnab loo läbi oma eelarvamuste sõela (WD 75; 85); **A large red drop of sun** = Suur punane päikesepiisk (GW 56; 61); **The wall of darkness thrust him back** = pimeduse müür paiskas ta tagasi (GW 222; 226); **that princely workhouse of the possessive instinct** = see omandivaistu

kuninglik töömaja (Ch 323; 238) (viimases näiteks oleks õigem tõlkida: see omandivaistu kuninglik vaestemaja).

5) Metafoori asendamine võrdlusega. Tõlke keele laduse huvides on mõnikord otstarbekohane asendada metafoori mõne teise kõnekujundiga. Tõlkimisel inglise keelest eesti keelde annab sageli häid tulemusi metafoori asendamine võrdlusega, eriti individuaalsete atribuutivse täiendi funktsioonis kasutatavate metafooride puhul, mille ülekandmine tõlkesse võiks põhjustada arusaamatusi: **a great powdery cloud** = suur puudritupsu meenutav pilv (WD 151); **maybe bankers develop X-ray eyes for money** = pankuril on ehk erilised silmad, mis näevad raha nagu röntgeniga (WD 149; 168); **Dew-eyed Donald Randolph** = Kasteniiske pilguga Donald Randolph (WD 181; 203); **across the inky sky** — üle tähtmusta taeva (BN 106; 5); **in the black pearl light of the dawn** = pärlhallis koiduvalguses (WD 194; 218).

Võrdlusega asendatakse vahel ka metafoore, mis ei ole kasutatud atribuutivses funktsioonis, kuid mis kõlavad eesti keelele omases suhteliselt vähem lakoonilises väljendusviisis paremini võrdlustena: **he barked a kind of shorthand** = ta haukuv kõne meenutas kiirkirja (WD 211; 237); **this virus carried a gun** = See viirus on küll äkiline nagu püss (WD 228; 257); **a rim of lightness lay on the edge of the sea and made the waves grey iron** = taeva piiril kumas valendav vööt, mis tegi lained raudhalliks (WD 53; 61).

II. Laiendatud metafooride tõlkimine.

Nagu ühekordselt kasutatud lihtmetafooride puhul, nii on ka laiendatud metafooride tõlkimisel hõlpus säilitada metafoori aluseks olevat kujundit, sest seos kontekstiga aitab kaasa metafoori mõistmisele:

Year after year, week after week, he ... would sit watching the family pot simmer, the cream rising to the top (MP 94)

All this was the weather vane on top of the building of unrest and of discontent (WD 97)

I found my Mary in the eye of a storm, quiet and slowly rotating herself with débris and great winds

Aastast aastasse, nädalast nädalasse, käis ta Timothy juures, ... jälgis perekonnapaja keemist ja vaatas, kuidas selle pinnale kogunes vahtu (84)

Kogu... see mõtisklus oli vaid tuulelipp rahutuse ja tusameele hoone harjal (WD 97; III)

Mu Mary oli otse tormisilmas. Ta pöörles aeglaselt ja rahulikult keset kangete tuulte ja purustuse mäs-

surging around her... Mary's wild excitement fluttered the children on the edge of her personal hurricane (WD 153)

Ethan paused to admire it, the organ pipes of canned tomatoes, the chapels of mustard and olives, the hundred oval tombs of sardines (WD 15)

Nagu lihtmetafoore, nii on ka laiendatud metafoore mõnikord otstarbekohane tõlkida mõne teise kõnekujundi abil. Laiendatud metafooride puhul tuleb aga vastavalt muuta metafooriga seoses olevaid teisi leksikaalseid ühikuid:

I never look at the clock now but what I think: "There you go, slow-coach!" (SP 44)

savat keerist... Mary erutuse orkaani ääretuuled raputasid ka lapsi (172)

Ethan seisatas, et seda imetleda — tomatihoidistest oreli-vilesid, sinepi- ja oliivipurkide kooripealseid, sadu ovaalseid sardiinipurkidest haudasid (17)

Ma ei saa kunagi vaadata kella, ilma et ma mõtleksin: «Roomad nagu tigu!» (57)

Inglise metafooriga seoses olev verb «to go» on tõlkes asendatud eestikeelsesse võrdluse sobiva verbiga «roomama».

Kokkuvõttes võib öelda, et keeles kindlaks kujunenud lihtmetafooride peamiseks tõlkimisviisiks võib pidada analoogilisele kujundile põhinevat metafoori eesti keeles. Võimalike tähenduslike erinevuste tõttu nõuab eesti keeles leiduvate ekvivalentsete metafooride kasutamine suurt ettevaatust. Kui keeles kindlaks kujunenud metafooride tõlkimisel kujundi ülekandmine ei anna tavaliselt häid tulemusi, siis ühekordsete metafooride puhul on tänu nende aluseks oleva otsese ja ülekantud tähenduse vahelise seose hõlpsale tajutavusele nimetatud tõlkimisviis üheks peamiseks lahenduseks. Erinevuste tõttu inglise ja eesti keele väljendusviisides on sageli otstarbekohane asendada tõlkimisel metafoor võrdlusega.

Sagedamini kui lihtmetafooride puhul on kujundi ülekandmist võimalik rakendada laiendatud metafooride tõlkimisel. Teise kõnekujundi, nagu võrdluse kasutamisel tuleb laiendatud metafooride puhul vastavalt muuta metafooriga seoses olevaid teisi leksikaalseid ühikuid.

Kasutatud lühendid

- AT = John Galsworthy, *Apple Tree. Caravan*, New York 1925;
tõlge: *Õunapuu*, Tõlk. J. Schwalbe. Tartu 1927.
- BN = John Reed, *Broadway Night. Modern American Short Stories*,
Moscow 1960;
tõlge: *Broadway öö*. Tõlk. E. Siimson. Tallinn 1962.
- Ch = John Galsworthy, *In Chancery. The Forsyte Saga*, vol. II, Leipzig
1926;
tõlge: *Ahelais*. Tõlk. M. Sillaots. Forsyte'ide saaga II, Tallinn 1960.
- GW = John Steinbeck, *Grapes of Wrath*, London—Toronto 1939.
tõlge: *Vihakobarad*. Tõlk. J. Lohk, Tallinn 1964.
- Ind = John Galsworthy, *Indian Summer of a Forsyte. The Forsyte Saga*,
vol. II, Leipzig 1926;
tõlge: *Ühe Forsyte'i järelsuvi*. Tõlk. M. Sillaots. Forsyte'ide saaga I,
Tallinn 1960.
- IPh = John Galsworthy, *The Island Pharisees*, Leipzig 1913;
tõlge: *Saare variserid*. Tõlk. L. Anvelt. Tallinn 1960.
- L = John Galsworthy, *To Let. The Forsyte Saga*, vol. III, Leipzig 1926;
tõlge: *Välja üürida*. Tõlk. M. Sillaots. Forsyte'ide saaga III, Tal-
linn 1960.
- Mp = John Galsworthy, *The Man of Property. The Forsyte Saga*, vol. I.
Leipzig 1926;
tõlge: *Varakas mees*. Tõlk. M. Sillaots. Tallinn 1960.
- OTw = Charles Dickens, *The Adventures of Oliver Twist*, Moscow 1953;
tõlge: *Oliver Twisti seiklused*. Tõlk. K. Reim. Tallinn 1964.
- P = John Galsworthy, *The Patrician*, Leipzig 1911;
tõlge: *Patriits*. Tõlk. M. Sillaots. Tartu 1938.
- SAR = Ernest Hemingway, *The Sun Also Rises*, New York 1955;
tõlge: *Ja päike tõuseb*. Tõlk. V. Raud. Tallinn 1961.
- SF = John Galsworthy, *Salvation of a Forsyte. Caravan*, New York 1925;
tõlge: *Forsyte'i pääsmine*. Tõlk. A. Tungal. «*Loomingu*» Raamatu-
kogu» 1958, nr. 20 (44).
- SP = John Galsworthy, *Saint's Progress*, Leipzig 1935;
tõlge: *Pühak*. Tõlk. M. Pedajas. Tartu 1939.
- SS = John Galsworthy, *The Silver Spoon*, Leipzig 1927;
tõlge: *Höbelusikas*. Tõlk. G. Pärn. Tartu 1937.
- Sws = John Galsworthy, *Swan Song*, Leipzig 1929;
tõlge: *Luigelaul*. Tõlk. A. Pärn. Tartu 1938.
- WD = John Steinbeck, *The Winter of Our Discontent*, London 1961;
tõlge: *Me tusameele talv*. Tõlk. H. Rajamets. «*Loomingu*» Raamatu-
kogu» 1963, nr. 48—51 (316—319).

ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА МЕТАФОР С АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА НА ЭСТОНСКИЙ

У. Ю. Лехтсалу

Резюме

В статье рассматриваются расхождения в способах реализации стилистических категорий в английском и эстонском языках, которые обнаруживаются при переводе метафорических выразительных средств и стилистических приемов.

Расхождения в метафорических выразительных средствах между этими двумя языками обусловлены, прежде всего, различиями в традициях развития лексического состава, а также различиями в способах переосмысления значений слов. Важную роль играют также различия в возможных связях между отдельными словами.

Коренное различие между английским и эстонским языками в употреблении слов в метафорическом значении можно увидеть на примере названий животных. Так, например, злая женщина может называться в английском языке кошкой, а в эстонском ее называют не кошкой, а кочергой. Кошка в английском языке может символизировать также хитрость, а в эстонском соответствующим символом является лисица.

Возможности передачи метафор эквивалентными выразительными средствами эстонского языка ограничены штампованными метафорами, распространенными во многих европейских языках благодаря культурным связям.

Большинство неразвернутых метафор имеет в эстонском языке соответствия, основанные на близком образе отождествления, но в связи с возможными расхождениями их семантических функций применение аналогичных метафор требует от переводчика большой осторожности.

Если при переводе штампованных неразвернутых метафор перенесение образа не дает, обычно, хороших результатов, то при переводе оригинальных или развернутых метафор, благодаря сравнительно большой прозрачности отношения между предметно-логическим и переносным значениями, этот способ передачи уместен.

При невозможности передачи метафоры тем же выразительным средством или стилистическим приемом иногда применяются другие выразительные средства или стилистические приемы, как, например, сравнение.

PROBLEMS OF TRANSLATING METAPHORS FROM ENGLISH INTO ESTONIAN

U. Lehtsalu

Summary

English and Estonian differ greatly in semantic figures of speech and stylistic devices. The differences in metaphorical figures of speech depend on the development of the vocabulary and the figurative use of words as well as on differences in the possible relations between words in the two languages.

An idea of the difference in metaphorical use of words in English and in Estonian can be gained from the example of names of animals. Thus, for instance, a spiteful woman can be called a cat in English whereas in Estonian she would be called a poker. In English the cat may also denote cunning while in Estonian the same feature in a man is symbolized by the name of another animal — the fox.

From the point of view of translation it is indispensable to distinguish between simple and extended metaphors and also between stereotyped and individual metaphors.

The possibility of using metaphorical equivalents is confined to simple stereotyped metaphors common in many European languages as a result of cultural relations.

Most of the simple metaphors can be rendered into Estonian by means of an analogical figure of speech based on a similar image of identification. However, in view of the possible differences in their semantic functions the use of analogical metaphors demands great caution.

If on translating simple stereotyped metaphors the transference of the image usually does not give good results, it is frequently an appropriate means of rendering into Estonian extended metaphors as the relation between the objective-logical and the figurative meaning is more obvious here.

Sometimes, however, (especially when translating individual metaphors) it is advisable to replace the metaphor by another figure of speech or stylistic device.